

4.2 Formidlingens kunst i daginstitutioner og skoler

Af Merete Dael

Institutionaliseringsprocessen, den eksplosive udvikling i legemåder og legetyper, det øgede syn på børn som beings frem for becomings og den kulturpolitiske accept af børn som et selvstændigt satsningsområde. Alt dette får indflydelse på børns stigende brug af institutioner. Her er de fleste børn fra tidlig morgen til sen eftermiddag. Det medfører mere ansvar for pædagoger og lærere til at omsætte de mange bevægelser, mål og muligheder for at skabe en indholdsrig hverdag med kunst og kultur i børns skole- og institutionsliv. Her strides/styrkes institutionernes egne pædagogiske mål med de politiske og kulturpolitiske mål.

Hvad er formidling i denne sammenhæng? Der er forskel på, om det er en lærer eller en pædagog, der maler, læser op, danser eller spiller og synger sammen med børnene. Eller om det er professionelt uddannede kunstnere, som indbyder børnene til kunstneriske aktiviteter. Også her strides/styrkes formidlingen af kunst. Hvad indebærer formidlingen, og hvad sker der med den i perioden frem til i dag?

Børn i 1950'erne var skolebørn i den dominerende opfattelse. Kunst, kultur og småbørn havde primært fokus i få, eksperimenterende børnehaver. Desuden var rammer og muligheder for kulturudfoldelse vidt forskellige, alt efter om det foregik i skoler eller børnehaver. Daginstitutioner og skoler har forskellige udviklingslinjer, som det forhåbentlig vil fremgå af teksten.

Bedsteforældregenerationen blandt læserne mindes sandsynligvis kun få kulturtilbud og pauvre kreative udfoldelsesmuligheder fra deres skoletid. Som at blive slæbt med til en forestilling i Dansk Skolescene-regi eller overvære larmende 8 mm filmforevisninger.

Det, der foregik, var præsentation af en kultur, som knap nok var *for* børn, og der blev tysset på støjende elementer, som der var en del af, da kedsomheden var udbredt. Begrebet *med* børn udgjordes af den årlige skolekomedie eller et skoleblad under censur. Slut prut finale. Begrebet *af* børn fandtes overhovedet ikke. Alt var pr. definition voksenstyret, og børn havde sig derefter at rette. Kulturel dannelse var et nøglebegreb, men kultur fyldte ikke meget i skolens fag ud over fagene dansk, sang, tegning, håndarbejde og husgerning.

Der var langt mellem kulturoplevelser, som oftest var uden appeal og med piskan over nakken. Selv om daværende undervisningsminister K. Helveg Petersen reformerede skolens formål med Den Blå Betænkning i 1960, hvor vægten blev lagt på at skabe harmoniske og lykkelige mennesker frem for 1958-lovgivningen, der havde vægt på

børns karakterdannelse og kundskaber. Først i 1967 blev det ulovligt at anvende korporlig afstraffelse mod børn i skolen, så børn kendte straffen for ikke at makke ret.

Kunst eller pædagogik?

I slutfirserne og 90'erne udfoldede sig uenigheder mellem forskere og mellem kunstnere, lærere, pædagoger og kulturformidlere. 'Kunst eller pædagogik' blev der spurgt og diskuteret dengang. Der blev talt om 'voksengørelse' af kunst, om kunstnere, der svigtede børn, og om børn, der hverken kunne forstå, endsige lide de nye strømninger.

Skal kunstnere og kulturinstitutioner bidrage med det, de selv kan, eller skal de underlægges skolers curriculum og daginstitutioners læreplaner? Det er en løbende diskussion, som er blevet aktualiseret, siden både Åben Skole og nye pædagogiske læreplaner har lagt op til et tværsektorielt samarbejde, men uden at præcisere samarbejdsformer og uden at give kunstnere og kulturinstitutioner spillerum endsige respekt for det, de kan og dermed den forskel, de kan bidrage til børns hverdag med.

Diskussionen har bølget frem og tilbage lige siden. Skal de kunstneriske fag være et støtteben for at styrke børns evne til at læse og skrive, eller har de betydning i egen kraft? I takt med at kulturtilbuddene er øget, er såvel lærer- som pædagoguddannelsen blevet støvsuget for kunst og kultur. I dag skal man ikke længere kunne mestre et musikinstrument for at blive lærer, og hvor pædagoger tidligere havde mulighed for at tage linjefag i de kreative kunstarter, er det nu stort set umuligt.

Dannelseskultur og undervisningskultur i et fremtidsperspektiv

Med det såkaldte '7-punktsprogram' for Fremtidens skole og 'Skolen som lokalt kulturcenter' i slutfirserne tog undervisningsminister Ole Vig Jensen (R) hul på diskussionen om de praktisk-musiske fags placering i folkeskolen. Han nedsatte 'Det Musiske Udvalg' med forlagsdirektør Ole Albæk som formand og med kendte ansigter som Søren Ryge Petersen, Claus Meyer, Peter Bastian og Erik Clausen som medlemmer.

De barslede med publikationen "Dannelseskultur og undervisningskultur i et fremtidsperspektiv" i 1997. Et initiativ, som ikke fik særlig gennemslagskraft dengang, men alligevel rummer noget af den samme tænkning, der ligger i Åben Skole fra 2014.

Fremtidens skole

I kapitlet ”10 bud for fremtidens skole” opstiller Det Musiske Udvalg 10 anbefalinger, hvor det fremhæver kunst, æstetik og professionalisme som vigtige for dannelse. Den første anbefaling kan læses som en slags formålsparagraf for skolen:

”Du må vide, at skolen er et fristed. Et sted, hvor børn i frihed, men under ansvar, har ret til at tilegne sig etiske, æstetiske og politiske værdier i fællesskab med andre.” Udvalget uddyber:

”Anbefaling: Den første fordring handler om *dannelse*.

Tiden er inde til at lovgive om kulturpædagogik for børn. Institutionaliseringsen af en stadig større del af børns liv gør det nødvendigt, at der skabes en sammenhængende kultur og undervisningspædagogik. En samlet lovgivning herom bør udarbejdes af Undervisningsministeriet i respekt for det dannelsessyn, der er udtrykt i folkeskolens formålsparagraf, og som opgør med en defensiv pasningsideologi.”

Den fjerde fordring handler om *æstetik*:

”Du skal kunne bruge dine sanser fuldt ud og erfare, at smukke tanker bedst tænkes smukke steder. Derfor bør skolens rum og omgivelser være blandt de smukkeste hjemmeskabte.”

I et andet kapitel ”Den fremragende undervisning er en bevidsthedstilstand” formulerer den afdøde musiker Peter Bastian som én af de første kunstnere, hvordan man takler undervisningens svære kunst:

”At kunne sit kram betyder, at vi selv til bunds har forstået det, vi underviser i, hvilket kun er muligt, hvis vi forstår hele det landskab, vores undervisningsobjekt befinder sig i. Ingen forståelse uden at gå i dybden, og ingen viden uden at gå i bredden.”

Han uddyber:

”Kunst læres gennem mesterlæren. Ved at gå op ad én som kan. I årevis! Jeg fik lov til at gå op og ned ad dirigenten Sergiu Celibidache i 15 år.” Peter Bastian fortsætter:

”Gennem års erfaring har jeg fået en viden om, hvad der virker i undervisningen, og det er min direkte erfaring som musiklærer, at det er gennem *metaforen*, *gestikken*, *mimikken*, at den egentlige mulighed for formidling af oplevelseslagene ligger.”

Med de smukke visioner og anbefalinger var frøene sået, og udvalgsarbejdet fik afsmittende effekt på 'Den Kulturpolitiske Redegørelse', som Ole Vig Jensen fik vedtaget i Folketinget, da han senere var blevet kulturminister. (Se kapitel II.2. om kulturpolitikken).

Siden da har kunst i skolen fået en mere fremtrædende plads. Folkeskolen er blevet en dannelsesinstitution med vægt på at styrke kulturelle, moralske og åndelige værdier, og både folkeskolen og daginstitutionen er blevet en arena for kulturtilbud for børn.

Ikke mindst Åben Skole-reformen i 2014 har åbnet for kulturens besøgstid, om end åbningen er tvetydig. Kunst og kultur i det omgivende samfund indbydes til samarbejder, men på skolens faglige betingelser. Alligevel er dagens børnegeneration langt bedre stillet, hvad kulturtilbud i hverdagen angår, end tidligere generationer. Selv om det stadig er op til den enkelte skoleleder eller i sidste ende kommunen at prioritere.

Nye Pædagogiske Læreplaner som springbræt

Tilsvarende udvikling ses på daginstitutionsområdet, der siden firserne i højere grad har opsøgt kulturtilbud på bibliotekerne (teater og film). Tidligere var børnehaverne ofte beriget med pædagoger, der havde gode uddannelsesmuligheder i musik og rytmik, muligheder som ikke findes længere. I dag er flere institutioner også målgruppe for kunstneriske arrangementer i selve institutionen, og mange førskolebørn modtager flere tilbud om at deltage i kulturoplevelser end før.

En udvikling, som også kan aflæses i Lov om pædagogiske Læreplaner i Daginstitutioner (Socialministeriet 2004), hvor det ene af seks hovedmål handler om kulturelle udtryksformer og værdier. Det uddybes således: "...barnet skal møde en mangfoldighed af kulturoplevelser, så det får en bred forståelse af verden, andre mennesker og sig selv" ... "og barnet skal lære at udtrykke sig og udfolde sig kreativt."

En 'Kortlægning af Børns møde med kunst og kultur i dagtilbud', som Kulturministeriet udgav i 2015, pointerer dog, at der stadig er en udbredt mangel på kunst og kultur i børns institutioner.

Trods flere pædagogers gode intentioner om det modsatte, viser kortlægningen, at det kun er et fåtal, der oplever at få besøg af en professionel kunstner eller deltage i længere forløb med professionelle kunstnere. De institutioner, der vælger at arbejde med kunst og kultur, favoriserer kunstarterne billedkunst og musik. Og de institutioner, der vælger at besøge en kulturinstitution, gør det kun med en mindre børnegruppe. Under halvdelen af de adspurgte kommuner havde afsat midler til kunst til aldersgruppen 0-6 år.

Kortlægningen blev et wake-up-call for mange. Siden har de nye læreplaner for daginstitutionerne fået fokus på blandt andet kultur, æstetik og fællesskab (Socialministeriet 2018). Desuden har Københavns kommunes Skoletjeneste udviklet portalen Åben Dagtilbud med forskellige kulturtilbud i samarbejde med Copenhagen Kids/Kulturrygsækken for at skabe bro mellem byens kulturinstitutioner, kunstnere og daginstitutioner. Flere kommuner og uddannelsesinstitutioner har også udgivet inspirationsmateriale til de små.

Initiativet 'En tidlig kulturstart' fra Kulturministeriet i 2019, hvor institutioner kan søge midler til kunst- og kulturprojekter, spiller fint sammen med ovenstående. Med denne pulje opfordres institutionerne til at igangsætte nye kvalificerede kunst- og kulturmøder og udvikle nye planer for de smås kulturmøder i varige partnerskaber. Projekterne kan også tjene til at inspirere institutioner, der gerne vil, men mangler ideer.

I 2019 har NORDEA bevilget 25 mio.kr. til uddannelse til projektet 'Legekunst'. Stærke kræfter har sat fokus på pædagogers manglende kompetencer inden for kunst og kultur. Udfaldet afventes med stor spænding, da kreative kompetencer i pædagoguddannelsen er efterspurgt og derfor vigtige at opprioritere.

Børn som publikum

Hvorfor er det vigtigt med højt uddannede formidlere og undervisere i børns institutioner og skoler?

Børn er det mest kræsne publikum. De viser tydeligt, når de keder sig: de bliver uopmærksomme, urolige og snakkende. For at fastholde børns opmærksomhed kræver det en professionel indsats af høj kvalitet med grundig forberedelse, engageret, livlig dialog og nye, gerne krævende udfordringer fra kunstnere og arrangører.

Børn er åbne for at blive stimuleret af nye indtryk, og det er i barndommen, at grundlaget lægges for kendskab og lyst til at blive inddraget i kunstneriske og kulturelle oplevelser og dermed også grundlaget for motiverede voksne med kritisk sans.

Man skal aldrig underkende den umiddelbare glæde og det velvære, børn kan få ved kunstneriske oplevelser af høj kvalitet. Desværre har det selv i det 21. århundrede været en gængs voksenholdning, at det er 'bare for børn', og derfor af nogle ses som et 'venstrehåndsarbejde'. Børn er gennem tiden blevet udsat for mange dårlige bøger, film og teaterstykker etc.

Dårlig kunst er værre end ingen kunst, understreger den engelske professor Anne Bamford. (Se faktaboks om *The Ildsjæl in the Classroom* senere).

Desværre svigter pædagog- og læreruddannelserne de kunstneriske fag til fordel for andre fagområder. De er dermed ikke længere eksisterende.

Formidlingsinstitutioner og initiativer

I årenes løb har der fundet et mere og mere omfattende, men også ret usynligt formidlingsarbejde sted i skoler og daginstitutioner. Kun de involverede børn, familier og andre voksne med tilknytning til arbejde med børn kender til de arrangementer og netværk, der findes. Det er et lukket kredsløb af uvurderlig værdi, som udføres af ildsjæle og pionerer med forskellige fagligheder: Lærere, pædagoger, bibliotekarer og kunstnere, der alle arbejder for, at børn skal vokse op i en hverdag med kulturtilbud.

I 1972 indførte staten 50% refusion på godkendte børneteaterforestillinger, som kommunale skoler, børneinstitutioner og børnebiblioteker kan købe. I kølvandet på dette tilbud er der opstået formidlingsorganisationer og festivaler målrettet de institutioner, hvor børn tilbringer størstedelen af deres hverdag.

Inden for de enkelte kunstarter drejer det sig blandt andet om *Teatercentrum (1986)* der tager sig af formidling af professionelle børneteaterforestillinger, og i 1992 fulgte organisationen *Levende Musik i Skolen (LMS)*, som formidler skolekoncerter, støttet fra Statens Musikråd. Se også *Film i skolen* i kapitel III 4.

På et tværgående plan opstod *Skoletjenesten* i 1977, primært som et formidlingsarbejde af museumstilbud på Sjælland i takt med, at museerne udviklede tilbud rettet mod børn. Først i 2013 efter flere forsøg oprettes en landsdækkende organisation *Nationalt Netværk af Skoletjenester*.

På *Skoletjenesten.dk*, som er et nationalt site, kan du se undervisningstilbud i eksterne læringsmiljøer, hvor fagfolk kan finde relevante tilbud i planlægningen af deres undervisning. Kommuner kan for eksempel få deres eget kommunesite.

Med *Nationalt Netværk af Skoletjenester* har Undervisningsministeriet og Kulturministeriet i fællesskab styrket national sammenhæng og kontinuitet og samarbejdet mellem skoletjenester, kulturinstitutioner og skoleverden og styrket læringstilbud. Siden 2013 under en fælles paraply. Nu kan man tale med en fælles stemme, koordinere tilbud og erfaringer og inspirere hinanden, deltage i studiegrupper, tilbyde værktøjer og foretage kortlægninger, der sætter spot på de udfordringer og muligheder, der stadig er uprøvede. Det har styrket et samlet og kvalificeret netværk af formidlere og det væld af tilbud af kunst og kultur til børn i hele landet.

Huskunstnerordningen

Det var en stor landvinding, da Statens Kunstråd lancerede Huskunstnerordningen i 2004. Det skete i et samarbejde mellem det daværende Kunstråd med Lars Liebst som formand og Børnekulturens Netværk. Og med kunstnerorganisationerne og formidlere som aktive kritikere i udviklingen af den.

I Kunstrådets daværende handlingsplan for de kommende år ønskede rådet høj prioritet til kunstnerisk produktion for børn og en særlig indsats for, at børn kan møde den professionelle kunst, især i folkeskolen, men også i daginstitutioner o. lign. Formålet var at forbedre børns muligheder for at møde kunsten i hverdagen, i alle dens genrer og udtryk. Så vidt muligt formidlet af professionelle kreative og udøvende kunstnere.

Kunstrådet var åben over for ændringer og forbedringer af ordningen. For eksempel led en kunstnerdatabase med 340 godkendte kunstnere en krank skæbne, da den viste sig at være for vanskelig at administrere. I takt med at ordningen er blevet udviklet, er kendskabet til den blandt skoler og institutioner vokset, og i dag kan kunstnere også ansøge, hvis de har en skole i ryggen.

Ordnningen kræver en stor bagvedliggende administration, der involverer embedsfolk, Kunstråd, kunstnere, kunstinstitutioner, regionale netværk, kommuner, skoler, institutioner, fritidsklubber, foreninger og formidlere. Det har udfordret de hidtidige samarbejdskanaler og skabt mange nye samarbejdsformer og partnerskaber. De forskellige fagligheder er blevet konfronteret med hinanden, har fået udfordret rollefordelingen og er blevet rystet sammen på godt og ondt i tværkunstneriske samarbejder og teams. Det tilbagevendende spørgsmål er, hvordan man bedst sikrer kvaliteten af det kunstneriske møde.

Trods Huskunstnerordningens mange udfordringer har den tændt julelys i øjnene på tusindvis af børn plus et hav af kunstnere, når de i fællesskab har oplevet spændende kunstneriske processer som et modstykke til den pædagogiske læring. I sjældnere tilfælde er kunst og pædagogik smeltet sammen til et fælles tredje.

Statens Kunstfond lægger vægt på den kunstneriske proces frem for produktet og på længerevarende processer. Tilskuddet dækker 75% af en kunstners honorar.

Et huskunstnerforløb skal i dag:

- Baseres på et ligeværdigt partnerskab mellem institution og kunstner
- Være involverende og give børn/unge erfaring med aktivt at følge, deltage og fordybe sig i en professionel kunstnerisk proces

- Vægte processen frem for et eventuelt afsluttende produkt
- Styrke børn og unges relation til kunst, gribe dem og anspore dem til en kritisk og nysgerrig tilgang til kunsten og dens vilkår
- Give børn og unge forståelse for værktøjer og metoder i den kunstneriske proces

Huskunstnerordningen kom på Finansloven for nogle år siden, så den er blevet permanent. Efter mere end femten år med ordningen har børns møde med kunst og kunstnere fået en helt selvfølgelig betydning, når man ser tilbage på de første evalueringer. Mange børn har for første gang prøvet at arbejde sammen med en kunstner eller mødt den forfatter i levende live, hvis bøger de har læst.

En pædagog fra en børnehave i Hinnerup skrev følgende i sin evaluering af et maleprojekt: ”Alle burde have en kunstner ved hånden/i hånden/på hånden/under hånden. Dette kan ikke evalueres i et skema – jeg kunne skrive en bog.”

Et frisk pust fra udlandet

I kølvandet på de brogede erfaringer, som Huskunstnerordningen gav anledning til, inviterede Statens Kunstfond den engelske professor Anne Bamford til Danmark for at tage temperaturen på børns møde med kunst og kultur via besøg i udvalgte skoler og institutioner.

Rapporten ”The Ildsjæl in the Classroom” fra 2006, igangsatte en polemik, ja, førte nærmest til en chokbølge blandt fagfolk.

Rapporten satte spørgsmålstejn ved kvaliteten af undervisning i kunst og efterlyste mere evaluering og refleksion af samme. Kunstarterne drama, dans og design (specielt multimedia) lå under acceptabel standard. Varige partnerskaber mellem skoler og institutioner burde styrkes.

Anne Bamford oplevede også et behov blandt flere lærere for en mere fokuseret ’dyb’ læring i kunstundervisningen frem for den mere overfladiske, som var udbredt.

Står det virkelig så galt til? Passer det overhovedet, hvad hun skriver? Der rejste sig en voldsom diskussion og forsvar for egen praksis, især blandt lærerkræfter på DPU (Danmarks Pædagogiske Universitet).

Uanset hidsig kritik har Anne Bamfords undersøgelse spillet en stor rolle for bedre og mere kvalificeret adgang for børn til kunst i deres institutioner, og hun har siden hen været en respekteret og inspirerende oplægsholder på konferencer i Danmark. Hver

gang har hun præsenteret nye synsvinkler og tankevækkende holdninger og udtalt sig med vægt på basis af sine undersøgelser af adskillige landes undervisning i kunst.

The Ildsjæl in the Classroom

Rapporten undersøgte styrker og svagheder om kunst undervisning for børn mellem 5 og 15 år i Danmark. Anne Bamford foreslog på baggrund af et UNESCO-kompendium, hun havde produceret, at et program for kvalificeret undervisning i kunst skal indeholde:

1. Aktive partnerskaber mellem skoler og kunstorganisationer og mellem lærere, kunstnere og samfundet
2. Delt ansvar for planlægning, gennemførelse, vurdering og evaluering
3. Muligheder for offentlig optræden, udstilling og/eller præsentation
4. En kombination af udvikling inden for de specifikke kunstarter (undervisning i kunstarterne) med kunstnerisk og kreativ tilgang til læring generelt (undervisning gennem kunstarterne)
5. Sørge for rammer for kritisk refleksion, problemløsning og at træffe risikobetonede beslutninger
6. Vægt på samarbejde
7. En inkluderende holdning med adgang for alle børn
8. Detaljerede strategier for vurdering og rapportering om børns læring, erfaringer og udvikling
9. Løbende professionel læring for lærere, kunstnere og fællesskab
10. Fleksible skolestrukturer og transparente grænser mellem skoler og samfund

Gennem sine besøg på udvalgte skoler og institutioner konstaterede hun plads til forbedring i relation til de ovenstående guidelines. Trods stor national vægt på demokratiske traditioner. Hun afsluttede sine undersøgelser med en lang række anbefalinger, som har haft stor betydning for en kvalificeret formidling af kunst i børns institutioner lige siden.

Præsentation af rapporten "The Ildsjæl in the Classroom, A Review of Danish Arts Education in the Folkeskole" af Anne Bamford. Rapporten blev bestilt af Statens Kunstråd, udført af den engelske professor Anne Bamford og professor Matt Qvortrup. Udgivet af Statens Kunstråd på engelsk i 2006.

De kunstneriske fag i folkeskolen

Et par år efter i 2008 vedtog Den Tværministerielle Rådgivningsgruppe en 'Handlingsplan for de praktiske/musiske fag i folkeskolen' med henblik på at styrke dem.

I dag er de praktisk-musiske fag og enkelte andre fag vigtige spydspidser i børns forståelse af kunsten og kulturen:

- Dansk >Litteratur
- Musik
- Billedkunst
- Idræt > Dans
- Håndværk og design
- Filmkundskab (valgfag)
- Medier (valgfag)
- Drama > Teater (valgfag)

Hermed åbner skolens lovgivning for en bred vifte af undervisning i kunst og kultur. I praksis er det op til den enkelte lærers engagement og indsigt. Ud fra en kulturvinkel kan det undre, at skolerne ikke bruger mulighederne noget mere. Ét af svarene kan være den manglende mulighed for at uddanne sig i kunst og kultur.

Retfærdigvis skal det tilføjes, at friskolerne i hele perioden er gået i front for at fremme kunstnerisk udvikling og dannelse af børn. Også forældres aktive indspil og engagement har betydning.

Folkeskolereform som springbræt

Først Folkeskolereformen Åben Skole fra 2014 åbner over en bred kam for mødet med kunst og kultur og tværgående samarbejde mellem lokalområde og foreningslivet. Der indføres:

- Lovpligtigt samarbejde mellem folkeskoler og musikskoler
- En times daglig bevægelse for alle
- Fagene Sløjd og Håndarbejde nedlægges til fordel for Håndværk og design
- Folkeskolen åbner adgang for, at kunstnere kan være undervisere
- Obligatorisk lektiehjælp
- Folkeskolens Pædagogiske Læringscentre oprettes i stedet for skolebiblioteker og får indført et formål om at formidle kulturtilbud for børn
- Forlængede skoledage

Nye tider – nyt curriculum tages med et gran salt

Dermed lever folkeskolen op til Folkeskoleloven om skolen som dannelsesinstitution, i hvert fald på papiret. I praksis konstaterer en nylig rapport ”Den længere og mere varierede skoledag” fra Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, VIVE, 2020, at inddragelse af leg og bevægelse i skoledagen er gået i stå, lektiehjælp ligeså, og at der ikke er sket det forventede faglige løft (Weekendavisen 24.7. 2020: ”Reformen er død, den længe leve”).

Børn som kulturformidlere

Hvad med børnene selv? Dem, det hele drejer sig om? Kunst og kultur *af* børn?

Desværre er det stadig ikke særlig udbredt at give børn mulighed for at få indflydelse på, hvilken kunst og kultur de gerne vil skabe.

Trods demokratiforsøg siden 80'erne som fx 'Børn som medborgere', 'Byens Børn Bestemmer' og nedsættelse af børneråd i flere kommuner er det i dag hovedsageligt de voksne, der beslutter, køber, arrangerer og præsenterer kunst og kultur til børn.

Der er dog små lys indimellem.

Odsherred tænkte i børn selv og Svinninge skole tog i 1990'erne til børneteaterfestival med et udvalg af børn, som selv valgte de forestillinger, der skulle købes – og som de ønskede deres kammerater skulle se.

I 2010 startede Teatercentrum en ordning, *KulturCrew*, hvor en gruppe på en halv snes elever er værter ved teaterforestillinger på skolerne, tager imod kunstnere, sørger for PR, scene og teknik og byder velkommen til arrangementer. På nogle skoler går man skridtet videre. Her indkøber eleverne nye teaterforestillinger, koncerter eller andre arrangementer.

I 2015 fandtes *KulturCrew* på 100 skoler i 20 kommuner. Som Casper Jensen, der er *KulturCrew*-koordinator i Billund Kommune siger:

”Hvis jeg skal sige én ting om *KulturCrew* er det: Hvorfor har ingen fundet på det her noget før?”

Et tredje eksempel er *Børnekulturpiloterne*, som beskriver sig som et anderledes fritidstilbud i Urbanplanen, der bidrager til bydelens kulturliv på børnene og de unges præmisser. Børn fra 10 år og op mødes en gang om ugen på det lokale bibliotek, hvor de 'går til kultur'. Siden 2008 er de blevet uddannet til kulturiværksættere af et stærkt lokalt netværk. De lærer at få frie hænder til at arrangere kulturbegivenheder ved selv at gøre det, og får unikke oplevelser i mødet med kunstnere og kulturinstitutioner. De spiller en vigtig rolle i lokalsamfundet som formidlere af mange kulturoplevelser.

Erfaringer fra disse levedygtige initiativer viser, at børnene går til opgaven med engagement og ansvarlighed, og at de vokser med den. De er med til at sætte noget i gang, som de brænder for, og som skaber unikke oplevelser for deres jævnaldrende.

Kunstens og kulturens betydning for børn

Siden årtusindskiftet er der opstået en samfundsdagsorden, der hylder de tekniske færdigheder, hvor det først og fremmest gælder om, at et barn skal kunne læse og regne. PISA spøgelse har indtaget ikke kun vort lands skoler, men flyver hen over hele Europa. Så praktisk-musiske fag regnes mere og mere for pausefag, er uden eksamenskrav og nedprioriteres i takt med, at de voksnes kunstneriske kompetencer

nedprioriteres. I takt med at der oftere tales om de musiske fags betydning, falder prioriteringen af dem.

Ingen tvivl om, at det øger modsætninger mellem de voksne, der skal undervise børn, og de voksne formidlere og kunstnere, som fra deres discipliner skal berige børns kultur- og fritidsliv. De taler ofte hver sit sprog og har hver sin dagsorden, de pålægges samarbejder, men dem, der pålægger, har intet blik for de forskellige typer af kompetencer og færdigheder, samarbejdspartnerne bidrager med. De ser primært børn som 'becomings'- fremtidens læse-, skrive og analysere børn - og glemmer, at forudsætningen for dem er børn som 'beings' – dem, som har taget hele deres verden og alle kompetencer og færdigheder ind gennem kroppen og dens forunderlige sanser. Det har givet dem en ekspressiv dannelse, som møder med det, kunst og kultur selv kan videreudvikle og kvalificere. Vi mangler generelt viden om og respekt for det, filosofen Søren Kjørup på godt dansk kalder 'sensuous knowledge – sensitiv viden og erfaring.

Kort sagt er manglen på viden om kunstneriske og kulturelle kompetencer voksende samtidig med et stigende antal kulturtilbud. Kunst og kultur er ikke indbygget i skolernes curriculum, og det er derfor op til den enkelte leders indstilling og prioritering af kunst og kultur, også økonomisk, hvad der er muligt. Derfor får området ofte karakter af åndehuller eller pauser fra den 'virkelige' læring eller anvendes som et pædagogisk værktøj i stedet for at komme i det samspil, som beriger alle parter – især børn.

Der er stærke grunde til at efterlyse skoler/institutioners holdning til kunst som et nødvendigt og selvstændigt bidrag til visionen om hele børn, hele dannede mennesker.

At man nedprioriterer kunst og kreativitet i skolens fag stemmer i øvrigt dårligt med erhvervslivet, der efterspørger kreative kompetencer, fantasi og kritisk sans på fremtidens arbejdsmarked. Vi ved også fra børnene selv, at arbejdet med kunst og kultur skaber motivation og selvtillid. Det stimulerer dem, og skaber som en sidegevinst en varieret daginstitutions- og skolehverdag.

På trods af kønne ord og bekendtgørelser er der stadig nok at tage fat på. Skoler og institutioner er nødt til at prioritere kunsten og kulturen og rette op på tidligere svigt for at kunne give børn en kunstrig hverdag. Trods mange ildsjæles utrættelige indsats er området endnu ikke ligestillet med tekniske fag og færdigheder, men kræver stor indsats af den enkelte underviser. I dag er det et stort økonomisk pres at realisere.

For at løfte området og leve op til de anbefalinger, som Anne Bamford har beskrevet, er det nødvendigt at styrke fagenes kunstneriske indhold. At styrke og implementere de givne rammer. Det kræver veluddannede voksne med kunstneriske kompetencer. Ministerier, kommuner og uddannelsesinstitutioner må tage hatten i den anden hånd

og få igangsat en anderledes kunstrig uddannelse og efteruddannelse af pædagoger og lærere. Så bevidstheden om kunstens og kulturens betydning i børns hverdag bliver alment anerkendt og udbredt. Mange veluddannede formidlere står parat. Kun i fællesskab kan de kvalificere området.

Målet er, at alle børn vokser op i en kunst- og kulturrig hverdag, som styrker deres fantasi og kreativitet og giver dem en sjov, udfordrende og indholdsrig barndom. Det er den bedste måde at vokse (op) på.